

**РИМСЬКИЙ СТАТУТ ЯК ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОГО
КРИМІНАЛЬНОГО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ РАТИФІКОВАНОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Мандзик Петро Іванович

*кандидат юридичних наук, старший дослідний,
член-кореспондент,
Академія адміністративно-правових наук
м. Київ, Україна*

Семенюк Сергій Анатолійович

*здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії),
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна*

Необхідність впровадження міжнародних стандартів у національне кримінальне законодавство в умовах воєнного стану в Україні обумовлено рядом чинників серед яких можна виділити, зокрема: масове порушення прав людини (в т.ч. вчинення воєнних злочинів), неможливість забезпечення належного розслідування кримінальних правопорушень в зоні бойових дій, на тимчасово окупованих територіях та прифронтових районах, розслідування резонансних справ по відношенню до високопосадців-зрадників та значної кількості справ щодо колабораційної діяльності, дезертирства, залишення місця служби, незаконного перетину державного кордону військовозобов'язаними особами, корупційної діяльності та ін. Воєнні злочини відносяться до категорії міжнародних, як такі, що «порушують фундаментальні цінності, що захищаються імперативними нормами породжують зобов'язання для всіх держав по їх переслідуванню, загрожують миру, безпеці та добробуту всього людства, заборонені загальним (звичаєвим) міжнародним правом, повинні переслідуватися на національному рівні» [1], а тому повинні переслідуватися в т.ч. із застосуванням відповідних міжнародних норм.

На прикладі, Римського статуту Міжнародного кримінального суду розглянемо практичні аспекти впровадження міжнародних стандартів у національний кримінальний процес щодо захисту прав людини в умовах збройного конфлікту [5, с. 135].

Римський статут Міжнародного кримінального суду, 1998 р. (далі – Римський статут) – це міжнародно-правовий акт, який визначає порядок створення, організаційно-структурні аспекти, повноваження, окремі етап процесуальної діяльності першого постійнодіючого судового органу

(Міжнародного кримінального суду) до юрисдикції якого відноситься розгляд міжнародних злочинів (злочинів геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів, злочинів агресії). Зокрема, Статут визначає порядок розслідування та кримінального переслідування, судового розгляду, оскарження та перегляду справ, а ст. 55 «Права осіб у ході розслідування» Римського статуту безпосередньо закріплює права людини в контексті діяльності Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) [8, с. 188]. – «Стосовно розслідування, яке проводиться відповідно до цього Статуту, особа: а) не може бути примушена свідчити проти самої себе або визнавати свою вину; б) не може бути піддана примусу, тиску або погрозам у будь-якій формі, катуванню чи іншим жорстоким, нелюдським чи таким, що принижують гідність, видам поведження або покарання; с) якщо допит проводиться мовою, яку ця особа не розуміє повною мірою і якою вона не розмовляє, безоплатно користується допомогою кваліфікованого перекладача й такими перекладами, які є необхідними для дотримання вимог справедливості; і d) не може бути піддана свавільному арешту або затриманню, а також не може бути позбавлена волі, крім як на таких підставах і відповідно до таких процедур, які встановлені у Статуті» [1].

Слід зауважити, що Україна пройшла тривалий шлях від підписання Римського статуту у 2000 р. до його ратифікації у 2024 р., оскільки з політичних мотивів за поданням Л.Кучми (Президента України 1994–2005 рр.) Конституційний суд України постановив «визнати Римський Статут Міжнародного кримінального суду, підписаний від імені України 20 січня 2000 р., який вноситься до Верховної Ради України для надання згоди на його обов'язковість, таким, що не відповідає Конституції України, в частині, що стосується положень абзацу десятого преамбули та статті 1 Статуту, за якими «Міжнародний кримінальний суд ... доповнює національні органи кримінальної юстиції»» [3].

Ратифікація Римського статуту зумовила внесення ряду змін, в т.ч. і до Кримінального процесуального кодексу України, щодо застосування у кримінальному провадженні за принципом універсальної юрисдикції, який дозволяє національним судам здійснювати кримінальне переслідування осіб за певні міжнародні злочини, незалежно від місця вчинення злочину, громадянства та місця постійного проживання обвинуваченого і потерпілого, шкоди національним інтересам держави [6, с. 236]. Також ратифікація Римського статуту надає можливість доступу постраждалим від воєнних злочинів в ході російсько-української війни до цільового фонду МКС, що суттєво підвищує вірогідність отримання відповідної компенсації. Наприклад, такі зміни запропоновано у Проекті Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського

статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» О.С.Бакумова (посв. № 374) та ін. [4] та Проекті Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього 11484 від 15.08.2024 р. Дані проекти передбачають зміни у Кримінальному процесуальному кодексі України, які стосуються здійснення спеціального досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень передбачених новою статтею КК України 442-1 «Злочини проти людяності» та забезпечення повного обсягу співробітництва з МКС [7, с. 108].

На підставі викладеного варто констатувати, що ратифікація Римського статуту зумовила низку необхідних змін у кримінальному процесуальному законодавстві України, зокрема щодо впровадження принципу універсальної юрисдикції, здійснення спеціального досудового розслідування, забезпечення повного обсягу співробітництва з МКС тощо.

Література:

1. Стефанів Н. Воєнні злочини: особливості кваліфікації за міжнародним та національним законодавством. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_voen_zlochunu_NSHSU.pdf

2. Римський статут Міжнародного кримінального суду: ООН від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#n422

3. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут): Конституційний Суд України від 11.07.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01#Text>

4. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Проект Закону України О.С.Бакумова (посв. N 374) та ін. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/J11556A?an=2>

5. Свиначенко Ю. П. Шкута О. О. Нормативно-правове регулювання взаємодії оперативних підрозділів з органами дізнання та досудового слідства. *Правові новели*. Т. 3. № 22. 2024. С. 131–136. http://legalnovels.in.ua/journal/22-3_2024/23.pdf

6. Шкута О.О. Актуальні питання запобігання крадіжкам в умовах воєнного стану в Україні. *Правові новели*. 2024. № 22. С. 235–241. http://legalnovels.in.ua/journal/22_2024/22_2024.pdf

7. Oleh Shkuta, Maksym Korniienko, Mykola Yankovyi (2022) Foreign experience of preventing military and economic crimes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8 № 4. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 185–190. <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1937/1946>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-425-5-23>

**ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ
У НАЦІОНАЛЬНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС
ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ
В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ**

Міськевич Сергій Андрійович

*заступник керівника Рівненської обласної прокуратури
м. Рівне, Україна*

Філюк Юрій Олександрович

*здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії)
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна*

Необхідність впровадження міжнародних стандартів у національний кримінальний процес в сфері захисту прав людини в умовах збройного конфлікту обумовлено рядом чинників серед яких можна виділити, зокрема: масове порушення прав людини (в т.ч. вчинення воєнних злочинів), неможливість забезпечення належного розслідування кримінальних правопорушень в зоні бойових дій, на тимчасово окупованих територіях та прифронтових районах, розслідування резонансних справ по відношенню до високопосадовців-зрадників та значної кількості справ щодо колабораційної діяльності, дезертирства, залишення місця служби, незаконного перетину державного кордону військовозобов'язаними особами, корупційної діяльності та ін. Воєнні злочини відносяться до категорії міжнародних, як такі, що «порушують фундаментальні цінності, що захищаються імперативними нормами породжують зобов'язання для всіх держав по їх переслідуванню, загрожують миру, безпеці та добробуту всього людства, заборонені загальним (звичайним) міжнародним правом, повинні переслідуватися на національному рівні» [1], а тому повинні переслідуватися в т.ч. із застосуванням відповідних міжнародних норм.